

**Grauwe ganzen in de Vechtstreek: naar een
breed gedragen aanpak**
*Verkennde studie naar de perspectieven
voor een gezamenlijke beheerplan*

P. Terwan

J.A. Guldmond

M.m.v. F. Visbeen

CLM Onderzoek en Advies BV
Utrecht, november 2001/april 2002
CLM 526- 2002

Dankwoord

Het rapport *Grauwe ganzen in de Vechtstreek: naar een breed gedragen aanpak* is tot stand gekomen in samenwerking met een groot aantal personen en instanties. We willen eenieder die hieraan heeft bijgedragen van harte bedanken.

Dit zijn allereerst de opdrachtgevers van het project: Vereniging Natuurmonumenten, Vereniging agrarisch natuurbeheer Vechtvallei, Stichting In Natura en Westelijke Land- en Tuinbouworganisatie. Zij waren vertegenwoordigd in de begeleidingscommissie met J. de Koe en I. Mes (Natuurmonumenten), C. van Diest (Vechtvallei), D. Melman (In Natura) en A. Hooijer (WLTO). Natuurmonumenten en WLTO hebben het project gefinancierd.

Veel dank zijn we verschuldigd aan de agrariërs die we hebben geraadpleegd in de gebieden met ganzenschade. Zij hebben in twee bijeenkomsten knelpunten aangegeven en mogelijke oplossingen. Dit waren in de Heintjesrak- en Broekerpolder: W. Bodegraven, E. Jansen, W. Jansen, R. Groenendaal, R. Nagel, A. Hooijer, J. Galesloot, J. Schepel, J. de Jong.

Agrariërs uit de Hilversumse Meent, de Keverdijkse Overscheense polder en rond Ankeveen, Kortenhoef en Naardermeer waren: S. van Eijden, F. Alberts, W. Pieterse, C. van Diest, Mts. Jansen, Mts. Fokker/Aalbers, J. Bon, G. de Graaf, B. Kemp, H. Krijnen, J. Lenssinck, H. Merks, J. Oostwouder, C. Rebel en van de WBE F. Hooglandt en L. Hoven.

Aan de ganzentellingen hebben meegewerkt: H. Buitendijk (Natuurmonumenten) en J. Galesloot (agrariërs). Gegevens over het aantal broedende, overzomerende en overwinterende ganzen zijn verder verkregen van R. de Wijs, I. Mes, G. Lemmen en D. Tanger.

Informatie is verder verkregen van mw. A. Don (Provincie Noord-Holland), R. Schuitemaker (Provincie Utrecht) over het provinciale beleid, van A.G. Kamkes (Wildschadecommissie Noord-Holland) van J.G.P. Twisk (taxateur) over ganzenschade en van H. Engberink (LNV-schadeconsulent) over de mogelijkheden van schadevergoeding.

Het standpunt van de WLTO is verwoord door H. Ghijsels, J. Klein en A. Hooijer. Het standpunt van de WBE's is verkregen via: H. Hoogland, C. Kranstauber en T. Rinsma (WBE IJmeer en Vechtstreek), mw. M. Spaargaren (WBE Gooi en Vecht) en P. Bakker (WBE Noorderpark). Aan het formuleren van het standpunt van Natuurmonumenten hebben J. de Koe, W. van der Klift, J.W. van Rijn van Alkemade en H. Massop meegewerkt.

Voor de uiteindelijke tekst berust de verantwoordelijkheid bij het CLM.

Utrecht, april 2002

Paul Terwan
Adriaan Guldemond

Inhoud

Dankwoord	
Inhoud	
1 Achtergronden	1
2 De opdracht	3
3 Beeld van aantallen ganzen en ganzenschade	5
3.1 Aantalsontwikkeling	5
3.2 Getaxeerde schade	6
4 Beleid ten aanzien van grauwe ganzen	11
4.1 Rijksbeleid	11
4.2 Provinciaal beleid	13
5 Mogelijkheden voor beheersmaatregelen	15
6 Standpunten betrokken partijen	17
6.1 Natuurmonumenten	17
6.2 Westelijke Land- en Tuinbouworganisatie (WLTO)	18
6.3 Grondgebruikers Vechtstreek	18
6.4 Wildbeheereenheden (wbe's)	19
7 Conclusies en aanbevelingen	21
7.1 Conclusies	21
7.2 Aanbevelingen	24
Nawoord	27
Bronnen	29
Bijlage 1 Overzicht van de getaxeerde ganzenschade per polder	31

1 Achtergronden

De Vechtstreek herbergt sinds eind jaren '80 een florerende en nog steeds groeiende populatie grauwe ganzen. Het gaat inmiddels om bijna 500 broedparen (individuen), die voor het grootste deel broeden in het Naardermeer, de Ankeveense plassen en de Kortenhoefse plassen, reservaatgebieden in eigendom van Natuurmonumenten. Een klein deel broedt ook daarbuiten, onder meer in rietlandjes langs de Vecht. De voorlopige schatting van het totaal aantal individuen van de broedpopulatie in 2001 bedraagt ongeveer 2.000 exemplaren. Uit natuuroogpunt zijn de grauwe ganzen dus een succesverhaal.

De ganzen foerageren met hun jongen echter vooral op het eiwitrijke grasland van omliggende agrarische bedrijven. De percelen dichtbij de broedgebieden worden als eerste begraasd. Later, als de jongen vliegvlug zijn, worden ook polders in een ruimere omtrek bezocht. De ganzen veroorzaken schade door in het voorjaar en de zomer het voedertechisch beste, eiwitrijkste gras af te grazen. Door hun uitwerpselen en door 'verslemping' maken ze het gras bovendien minder aantrekkelijk voor het vee dat op die percelen moet weiden. Ook in het vroege voorjaar en in het najaar veroorzaken de ganzen schade. Deze schade komt bovenop de schade door overwinterende ganzen (m.n. kolganzen), die de laatste jaren ook toeneemt. Dit alles heeft geleid tot schadeclaims voor grauwe ganzen bij het Jachtfonds, die deze claims voor de zomerschade (1 mei - 1 september) in 2000 heeft doorgeschoven naar Natuurmonumenten, de beheerder van de reservaten in de Vechtstreek.

Natuurmonumenten heeft tot en met 1999 de toename van de ganzenstand proberen te vertragen door eieren te rapen (nesten 'op 2 eieren te zetten'). Maar door twijfel aan de effectiviteit van deze maatregel en het beleid van Natuurmonumenten dat economische schade door wilde soorten niet mag leiden tot aantalregulatie, is de vereniging daarmee gestopt. Wel heeft zij 30 ha rond het Naardermeer ingericht voor (een eerste, beperkte) ganzenopvang.

De toename van de (overzomerende) grauwe ganzen en de schade heeft in de streek tot spanningen geleid tussen Natuurmonumenten en de agrariërs. De agrarische natuur- en landschapsvereniging Vechtvallei maakt zich sterk om te proberen een oplossing te vinden voor de grauwe ganzenproblematiek, in samenwerking met Natuurmonumenten, WLTO, In Natura en andere betrokken partijen. Alhoewel het duidelijk is dat de broedende grauwe ganzen een blijvend fenomeen zijn geworden, bestaat er grote onvrede bij de agrariërs over het ontbreken van een goede regeling. Het ministerie van LNV heeft inmiddels een richtlijn uitgewerkt voor overzomerende ganzen. Alleen met een door de betrokken partijen gedragen plan van aanpak, waarin ook aantalregulatie een plaats heeft, zijn er mogelijkheden om schade door overzomerende ganzen vergoed te krijgen en om vergunning te krijgen voor aantalregulatie. Voorbeeld daarvan is Waterland, waar na ruime discussie een beheerplan is uitgewerkt en de boeren de schade krijgen uitgekeerd. De betrokken partijen willen nu ook in de Vechtstreek snel komen tot een gezamenlijk gedragen plan van aanpak.

2 De opdracht

Natuurmonumenten, Vechtvallei, WLTO en In Natura hebben het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) gevraagd om offerte uit te brengen voor het verzamelen van informatie en ideeën en voor het proces dat moet leiden tot een breed gedragen beheerplan. Doel van het project is de ontwikkeling van een breed gedragen plan van aanpak voor de overzomerende grauwe ganzen in de Vechtstreek. Het project is gesplitst in twee fasen:

1. een verkennende fase, waarin feiten en cijfers op een rij worden gezet en een omvattend beeld wordt gevormd van meningen en ideeën over ganzenschade en ganzenopvang. Deze fase moet de basis vormen voor het feitelijke werk aan een plan van aanpak;
2. een planvormende fase. Hierin staat een meningsvormend, maar resultaatgericht proces centraal waarin wordt getracht te komen tot een doelmatige en breed gedragen aanpak van de ganzenproblematiek in de Vechtstreek.

Vooralsnog is alleen fase 1 gefinancierd en aanbesteed. Voor deze fase kunnen we de volgende (tussen-)doelen formuleren:

- a. bereiken van consensus, resp. een eenduidig beeld over feiten en cijfers betreffende aantallen, schade en ganzenbeleid van rijk en provincie;
- b. bieden van een volledig overzicht van meningen en ideeën over de problematiek en de opvang van de ganzen;
- c. zicht bieden op de perspectieven van een gezamenlijk gedragen plan van aanpak.

Daartoe zijn de volgende activiteiten ontplooid:

- Verzamelen van gegevens over de aantalontwikkeling en ruimtelijke verspreiding van grauwe ganzen (telgegevens Natuurmonumenten, Sovon, twee ganzentellingen deze zomer).
- Inventariseren van de effecten van ganzenbegrazing in het groeiseizoen. Daarbij worden de directe effecten meegenomen (beste gras opgegeten, besmeuring door uitwerpselen met als gevolg schadeclaims (gegevens Jachtfonds en Natuurmonumenten), maar ook andere effecten dan de directe gewasschade, zoals de effecten op de graslandgebruiksplanning (beweidings) en de gevolgen voor de mineralenverliezen (Minas; hieraan heeft WLTO-Advies al rekenwerk verricht). Hiertoe zullen we enkele interviews met boeren en/of agrarische natuurvereniging houden.
- Inventariseren van het huidige ganzenbeleid van rijk en provincie voor overzomerende ganzen. Door wijzigingen in het beleid ten aanzien van jacht en schadevergoedingen is het op dit moment niet voor iedereen volstrekt helder welke rol de betrokken overheden spelen. Door contacten met LNV/Jachtfonds en provincie Noord-Holland zal het project hier de maximaal mogelijke duidelijkheid bieden.
- Inventariseren van de mogelijke oplossingsrichtingen elders en beoordelen van hun bruikbaarheid voor de Vechtstreek. Meest nabije en aansprekende voorbeeld zijn de initiatieven in Waterland en De Deelen - Friesland, waar recent beheerplannen tot stand zijn gekomen.
- Verkennen van meningen en ideeën over de gewenste aanpak en opstellen. Aan de hand hiervan zal een omvattend beeld worden geschetst van de punten waarover consensus bestaat en punten waarover nog verschillen van inzicht bestaan. Hiertoe zullen intensieve gesprekken plaatsvinden met alle betrokken partijen: individuele agrariërs, Vechtvallei, Natuurmonumenten, WLTO-afdeling, In Natura, faunabeheereenheid, Provincie Noord-Holland en LNV-regiodirectie.

- Schetsen van de perspectieven voor de totstandkoming van een plan van aanpak en uitwerking van de meest doelmatige aanpak in de tweede fase.

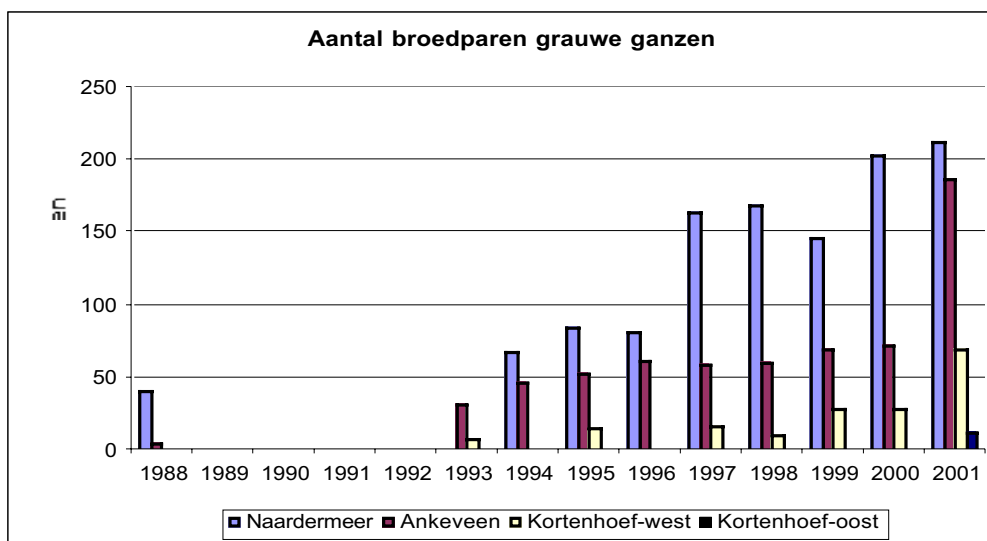
3 Beeld van aantallen ganzen en ganzen- schade

3.1 Aantalsontwikkeling

Het aantal grauwe ganzen in de Vechtstreek is de laatste jaren sterk toegenomen. Eind jaren tachtig broedden er tussen de 30 en 40 paren in het Naardermeer en 4 tot 6 paren in de Ankeveense Plassen. Vanaf 1993 is het aantal broedparen gestegen van enkele tientallen tot pakweg 500 in 2001. De meeste broedparen vinden we rond het Naardermeer en de Ankeveense plassen, waarbij de broedpopulatie in Ankeveen recent sterk is gestegen (figuur 1). Ook rond de Kortenhoefse plassen neemt de populatie toe. De schatting van de tellers van de nesten is dat meer dan 95% van de nesten wordt gevonden – de ganzen broeden altijd dicht bij het water in rietkragen e.d. en zijn daarom in het Naardermeer en de Ankeveense en Kortenhoefse plassen goed te tellen. De recente toename is vooral een gevolg van het stoppen van de jacht; het effect van het beëindigen van het eieren rapen (nesten ‘op twee eieren zetten’) wordt waarschijnlijk pas volgend jaar duidelijk.

De toename van de grauwe gans in de Vechtstreek gaat gelijk op met die in heel Nederland. De grauwe gans ging in de jaren ‘60 weer broeden in Nederland, nadat deze aan het einde van de 19^e eeuw vrijwel was uitgestorven. In de jaren ‘70 is de populatie sterk gestegen (tot ca 500 broedparen) door een toename in Flevoland. Daarna zette de toename door: van ongeveer 1.250 paar in 1993 en ongeveer 2.000 paar in 1997 is de populatie gegroeid tot ca 5.000 paar in 1999 (Bijlsma et al. 2001; Visbeem 2001). Gezien de nog ‘steile’ populatiecurve en de wijzigingen in het bejagingbeleid zullen de landelijke aantallen voorlopig nog blijven toenemen.

Figuur 1 Aantalsontwikkeling van het aantal broedparen van de grauwe gans in de Vechtstreek vanaf 1988

De cijfers in figuur 1 hebben betrekking op het aantal broedparen van de grauwe gans. Omdat het voor het project ook interessant is hoeveel ganzen er op boerenland foerageren, zijn zomer 2001 nieuwe tellingen uitgevoerd: op 26 juli zijn in het gehele schadegebied 1.920 grauwe ganzen geteld, op 24 augustus waren dat er 1.662. De tellingen zijn uitgevoerd door een medewerker van Natuurmonumenten samen met een agrariër. Tellingen in 2000 en 2001 rond het Naardermeer laten in mei 2000 circa 400 grauwe ganzen zien en in mei 2001 bijna 1.000 (gegevens Landschapsbeheer Noord-Holland). Uit deze tellingen blijkt dat er in het gebied in de zomerperiode minimaal circa 2.000 grauwe ganzen verblijven.

Uit wintertellingen uit de periode 1989-2001 blijkt dat het aantal grauwe ganzen rond het Naardermeer is toegenomen van gemiddeld 200 naar 1200, met uitschieters boven de 2000 (figuur 2). Dit betreft slechts een deel van het gebied, maar laat wel zien dat er een verzesvoudiging van de winterpopulatie is opgetreden. Dit zal waarschijnlijk voor een deel zijn veroorzaakt door de toegenomen broedpopulatie. Kolganzen zijn in dezelfde periode ook toegenomen van gemiddeld enkele honderden tot maxima boven de 3000. De Nijlgans, ook een nieuwe broedvogel, laat ook een flinke stijging zien (zie figuur 2).

Het is niet bekend tot welk aantal de broedpopulatie kan toenemen. Dit is afhankelijk van (Schekkerman e.a. 2000):

- de overlevingskans, c.q. de sterfte van volwassen vogels;
- de aanwezigheid van geschikte broedplaatsen;
- de aanwezigheid van geschikte voedselgebieden voor de jonge pullen in de onmiddellijke nabijheid van de broedplaats.

Overleving lijkt geen probleem, want er is voldoende voedsel in het gebied en de predatiekans is waarschijnlijk laag. Ook broedgelegenheid lijkt geen probleem, want de vogels kunnen dicht bij elkaar broeden in kleine kolonies. Het meest waarschijnlijk is dat geschikt voedsel- en opgroei gebied voor de jonge pullen, wanneer ze nog niet kunnen vliegen, bepalend is voor de maximale populatiegrootte. De pullen hebben mals gras nodig dat op loopafstand (minder dan 100 m) van het broedgebied aanwezig is, maar de jonge ganzen kunnen zwemmend veel grotere afstanden afleggen. Schekkerman e.a. (2000) hebben vastgesteld dat per familie 0,5 ha opgroei gebied nodig is.

3.2 Getaxeerde schade

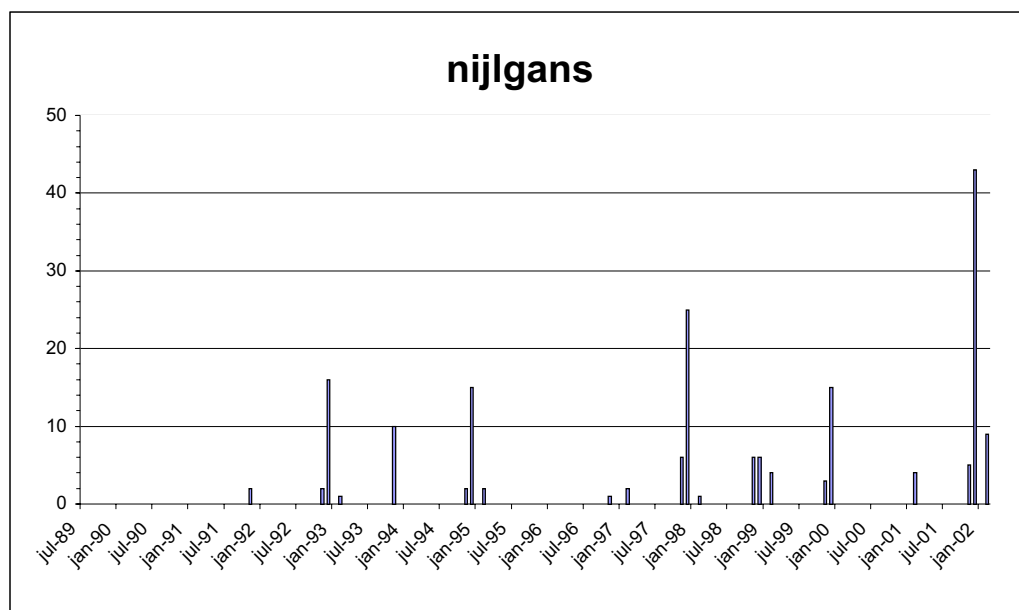
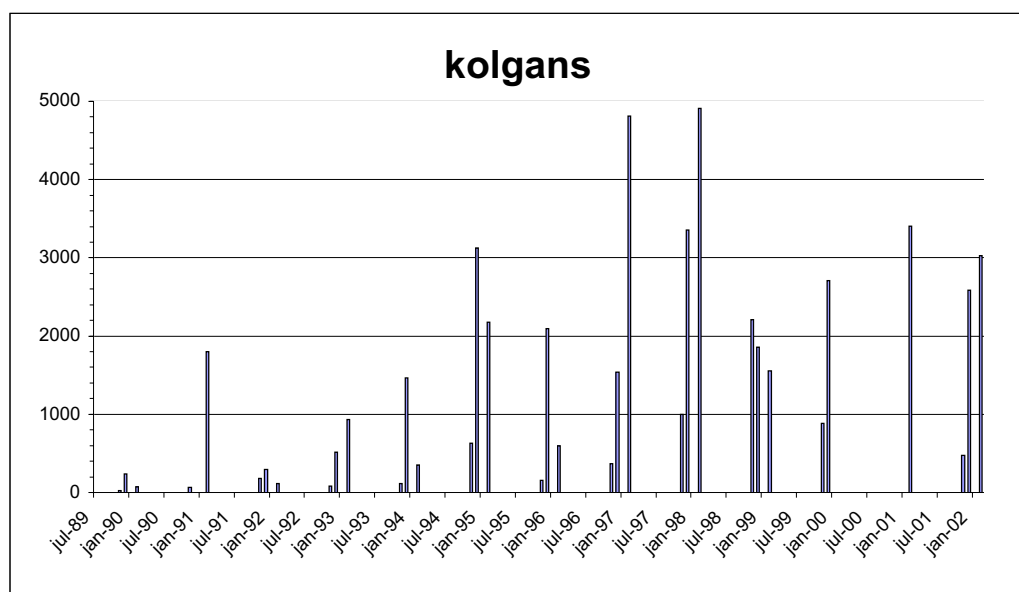
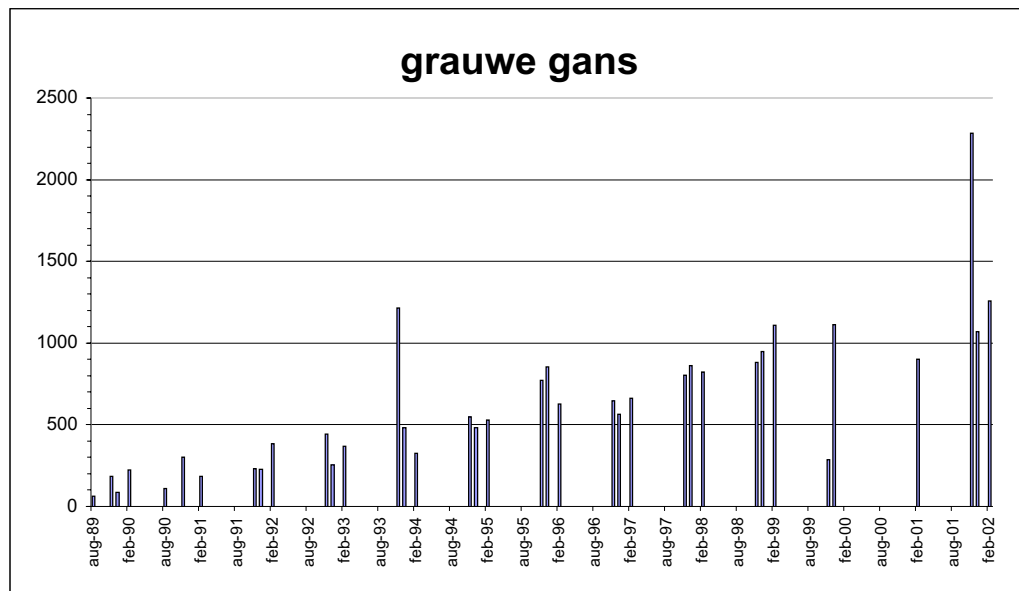
Met de aantaltoename is ook de graslandschade fors toegenomen.

Bij het taxeren van ganzenschade wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- voorjaarsschade: schade tot aan de eerste grassnede. Deze wordt vooral veroorzaakt door 'winterganzen' (met name kol- en Nijlganzen), maar deels ook door grauwe ganzen;
- zomerschade: vanaf de eerste snede tot 1 september. Deze wordt nagenoeg alleen veroorzaakt door grauwe ganzen;
- najaarschade: van 1 september tot aan het moment van de grasgroei. Deze wordt vooral door andere dan grauwe ganzen veroorzaakt.

Op basis van schadecijfers van de Wildschadecommissie Noord-Holland over 1998 tot en met zomer 2001 kunnen we het volgende concluderen (figuur 3 en tabel 1; zie bijlage 1 voor een beeld van de schade per polder):

1. De totale ganzenschade is de afgelopen jaren fors toegenomen: van ruim f 45.000,- in 1998 tot ruim f 118.000,- in 2000 (tabel 1). Van 2001 is het beeld onduidelijk door MKZ en het nog ontbeken van wintergegevens. Wel is het bedrag aan zomerschade, louter veroorzaakt door grauwe ganzen, in 2001 opnieuw

Figuur 2.
Aantallen grauwe ganzen, kolganzen en nijlganzen tijdens tellingen in november, december en februari (in '89 en '90 ook in augustus) rond het Naardermeer (Nieuwe Keverdijkse Polder (deel tegen Naardermeer), NO deel Heintjesrak en Broekerpolder, Onder- en Bovenmeent, oostkant Naardermeer en Keverdijkse Overscheensepolder; gegevens R. de Wijs).

sterk toegenomen: van pakweg f 8.466,- in 1998 tot f 52.668,- in 2001. Het aantal meldingen van zomerschade (van 2 naar 21) en de schadeoppervlakte (van 4,5 naar 259 ha) stegen navenant.

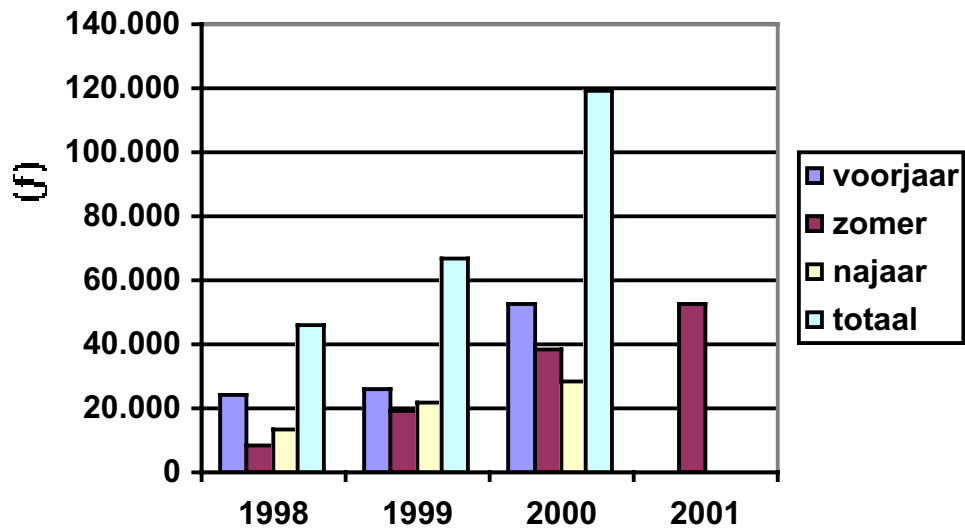
2. De gemiddelde zomerschade per ha stijgt: van f 121,- per ha in 1998 tot f 203,- per ha in 2001 (tabel 1). Vooral tussen 2000 en 2001 is de gemiddelde schade sterk gestegen.
3. Ook het aantal polders waar - door het hele jaar heen - schade is vastgesteld, is gestegen. Werd in 1998 nog slechts in 2 polders schade vastgesteld, in 2001 was dat het geval in negen polders. Het totale schadeareaal is in drie jaar tijd meer dan verdrievoudigd: van 229 ha in 1998 tot 732 ha in 2000. Zomerschade werd in 2001 vastgesteld in zes polders.
4. Belangrijke schade concentreert zich in slechts enkele polders. Uitschieter is de Heintjesrak- en Broekerpolder, waar zich in 1998 88% van de schade werd vastgesteld en in 2000 55%. In absolute getallen stijgt de schade hier nog steeds: van ruim f 40.000,- in 1998 naar ruim f 65.000,- in 2000. Daarna volgen de Keverdijksche Overscheense polder (in 2000 goed voor 20% van de schade) en de Onder- en Bovenmeent (in 2000 goed voor 10% van de schade). De overige vijf polders waar schade is geconstateerd, zijn tezamen goed voor de resterende 15% van alle schade. Kijken we louter naar de zomerschade, dan springen eveneens beide polders er uit, de Heintjesrak- en Broekerpolder met 47% van alle zomerschade, de Keverdijkse Overscheense met 24% van alle zomerschade.
5. De verhoudingen tussen voorjaars-, zomer- en najaarsschade fluctueren enigszins. Wel blijkt het volgende:
 - het aandeel voorjaarsschade is het meest substantieel: tussen de 38 en 53% van de totale jaarlijkse schade;
 - het aandeel zomerschade, veroorzaakt door grauwe ganzen, stijgt: van 19% in 1998 tot 32% in 2000. In 2001 is het bedrag aan zomerschade opnieuw fors gestegen, maar het is ongewis welk aandeel dit uitmaakt van de totale jaarschade.

Tabel 1 Ontwikkeling van de getaxeerde ganzenschade (alle ganzen) in de Vechtstreek van 1998 tot en met zomer 2001

	1998	1999	2000	2001
Voorjaarsschade				
- aantal meldingen	6	8	27	*
- schadeoppervlakte (ha)	81	108	262	*
- schade (f)	24.036	25.660	52.226	*
Zomerschade				
- aantal meldingen	5	11	17	21
- schadeoppervlakte (ha)	70	101	218	259
- schade (f)	8.466	19.440	38.288	52.668
- gem. schade per ha (f)	121	192	176	203
Najaarsschade**				
- aantal meldingen	7	17	15	?
- schadeoppervlakte (ha)	78	144	252	?
- schade (f)	13.222	21.695	28.311	?
Totale schade (f)	45.724	66.795	118.825	?

* voorjaar 2001 kon er door de MKZ niet worden getaxeerd en hebben bedrijven schadevergoeding ontvangen op basis van een historische referentie;

** de najaarsschade omvat de schade vanaf 1 september van het desbetreffende jaar tot aan de grasgroei in het daaropvolgende jaar.

Figuur 3 Ontwikkeling van de totale ganzenschade (f) in de Vechtstreek tussen 1998 en 2001

Naast de getaxeerde schade in termen van derving van voederwaardeproductie (in kVEM), werkt de ganzenschade - zeker in polders met veel schade - ook op andere manieren door in de bedrijfsvoering. De betrokken veehouders noemen bijvoorbeeld de volgende effecten:

- Gevolgen voor de beweiding: de ganzen vreten het beste gras voor de koeien uit weg. Soms kun je er zelfs helemaal geen melkvee meer in weiden:
 - er staat weinig gras;
 - er staat een slechte kwaliteit gras: ze eten de zachte, eiwitrijke toppen eruit en er blijft een hardere 'stoppel' achter.
- Gevolgen in een maaisnede:
 - er staat weinig gras;
 - het gras is platgelopen, er blijft een stoppel achter die een beetje gaat vervilten en die lastig te maaien is. En als je heel diep gaat maaien, berokken je schade aan je 'betere' grassoorten.
- Gevolgen voor (de frequentie van) graslandverbetering: graslandverbetering gebeurt tegenwoordig relatief weinig, want de perceelssligging is inmiddels vrij goed. Je bent met ganzen echter wel sneller aan verbetering toe dan zonder ganzen. Er komen 'delletjes' in het land, of bestaande dellen verslempen door de ganzen sneller en breiden zich uit.
- Gevolgen voor de onkruidbestrijding: de onkruiddruk neemt door de ganzen toe, vooral met kruipende boterbloem, doordat de grasmat 'opener' is. Eén van de grondgebruikers heeft vorig jaar vanwege de ganzen voor het eerst onkruidbestrijding moeten toepassen. Dat is een kostenpost van f 100,- à 200,- per ha.
- Gevolgen voor de smakelijkheid en opname van het kuilvoer: het kuilvoer raakt vermengd met ganzenmest, veren en soms dode ganzen. Dit gaat ten koste van de smakelijkheid en de opname door het vee. Dat laatste is in de stal duidelijk te zien. Eén van de grondgebruikers heeft sterk de indruk dat zijn kalveren, die een volledig ruwvoerrantsoen krijgen, daardoor de laatste jaren slechter groeien.
- Gevolgen voor transport en arbeid: als je de lagere ruwvoerkwaliteit compenseert met krachtvoer, is de prijs daarvan al verdisconteerd in de kVEM-prijs die bij de taxatie wordt gehanteerd. Als je echter compenseert met aanvullend grasland elders, komen er nog extra kosten bij voor arbeid en transport.

- g. Gevolgen voor de Minas: het ruwvoer dat de ganzen eten, leidt tot een hoger mineralenverlies volgens Minas. WLTO-Advies heeft hier al eens aan gerekend, de boekhouder van Albert Hooijer ook. Er lijkt ongeveer een 1:1-verband tussen schade en extra Minas-heffing: elke f 1000,- aan schade gaat gepaard met f 1.000,- aan extra Minas-heffing. Aangezien veel bedrijven op de rand zitten van wel of niet heffing betalen, zou de ganzenvraat wel eens net kunnen leiden tot een heffing.
- h. Gevolgen voor ziekten en plagen: op een slechtere grasmat gedijt de longworm beter dan in een goede grasmat. Daarnaast brengen dode ganzen een risico van botulisme mee.
- i. Specifieke gevolgen op maïsland: hier vreten ze de toppen uit de jonge planten. Als de planten groter zijn, laten ze ze met rust.

Daarnaast bestaat bij de grondgebruikers de indruk dat ganzen en weidevogels niet goed samengaan en de weidevogelstand de laatste jaren (door toedoen van de ganzen) duidelijk afneemt. Daarmee nemen voor de veehouders, zeker nu er mede op resultaat wordt afgerekend, ook de mogelijkheden voor inkomsten uit agrarisch natuurbeheer af.

4 Beleid ten aanzien van grauwe ganzen _____

4.1 Rijksbeleid

Het meest recente integrale beleidsdocument ten aanzien van ganzen is de LNV-nota *Ruimte voor ganzen* uit 1990. Deze nota formuleert geen speciaal beschermingsbeleid voor de minder kwetsbare soorten, zoals de grauwe gans. Wel kondigt de nota aan dat de populatieontwikkeling van deze soorten nauwlettend zal worden gevolgd en dat particuliere initiatieven tot regionale beheerplannen positief zullen worden ontvangen. Hiermee legde het ministerie de verantwoordelijkheid voor het beheer van broedpopulaties van de grauwe gans in de regio. Daar zijn het vooral de terreinbeherende organisaties en de (overige) jachthouders die beheersmaatregelen kunnen treffen. Tot 1999 was de grauwe gans conform de Jachtwet bejaagbaar in de periode van 1 september tot en met 31 januari. Najaar 1999 heeft de staatssecretaris van LNV, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet en op verzoek van Vogelbescherming Nederland, de jacht op alle ganzen gesloten. Alleen in gebieden waar de jaren daarvoor aanzienlijke schade door overwinterende ganzen was opgetreden, konden nog afschotvergunningen worden verleend. Van dergelijke gebieden was echter in Noord-Holland geen sprake.

Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet wordt dit beleid voortgezet, zij het dat er geen afschotvergunningen worden afgegeven voor de periode van 1 mei tot 1 september. Het beleid is erop gericht om de populaties van de grauwe gans dusdanig in toom te houden dat belangrijke schade aan de landbouw wordt voorkomen, waarbij de verantwoordelijkheid daarvoor primair bij de grondeigenaren en -gebruikers wordt gelegd. De toelichting op de vergunningaanvraag tot aantalregulatie (ex artikel 53 van de Jachtwet) meldt dat onder belangrijke schade wordt verstaan: schade die groter is, of op afzienbare termijn groter zal zijn, dan f 250,- per ha. Het is vooralsnog onduidelijk hoe deze norm in de praktijk zal worden gehanteerd: per aangemeld schadeperceel, gemiddeld per bedrijf of gemiddeld over een gebied. Voor de goede orde: het gaat hier niet om een drempel in de schade-uitkeringen, maar om een norm voor het al dan niet toestaan van aantalregulatie.

Beheerders van broedgebieden worden aangemoedigd om samen met de landbouw en de faunabeheereenheden beheerplannen op te stellen. Als uit die gezamenlijke plannen blijkt dat ingrijpen in de populatie noodzakelijk is, kan eventueel vergunning worden verstrekt voor afschot of voor rapen of schudden van eieren. De verantwoordelijkheid voor het ontheffingenbeleid ter voorkoming van landbouwschade komt echter met de Flora- en Faunawet volledig bij de provincies te liggen. Momenteel adviseren de provincies LNV over te verlenen vergunningen, waardoor in 2001 wel een afschotvergunning is verleend voor het Utrechtse deel van de Vechtstreek, maar niet voor het Noord-Hollandse deel.

Het feit dat de grauwe gans geen kwetsbare soort is en wordt beschouwd als een inheemse broedvogel, impliceert ook dat de overheid niet betaalt voor zijn aanwezigheid, c.q. voor schade die de vogels berokkenen aan de landbouw. Daarom betaalt de overheid de schade door overzomerende grauwe ganzen sinds 1999 niet langer zonder meer. Agrariërs die schade claimen bij de Wildschadecommissie (WiCo), worden sindsdien doorverwezen naar de verantwoordelijke terreinbeheerder, c.q. jachthouder. In de Vechtstreek, waar de ganzen vooral broeden in en rond de plassengebieden, is

dat Natuurmonumenten. In correspondentie van de Wildschadecommissie van begin 2000 vinden we daarover de volgende passage:

“Het Jachtfonds stelt zich op het standpunt dat een tegemoetkoming in de schade pas kan worden verleend nadat alle betrokken partijen hebben voldaan aan hun toezeggingen in een vooraf opgesteld en door het bestuur van het Jachtfonds goedgekeurd plan. Dat betekent dat grondgebruikers, jachthouders en terreinbeheerders van het aangrenzende natuurgebied gezamenlijk moeten proberen een oplossing te vinden. Het gaat daarbij met name om de vaststelling van het maximale aantal overzomerende ganzen dat voor alle partijen aanvaardbaar is. De beheerder van het gebied heeft daarbij verschillende mogelijkheden om zijn verantwoordelijkheid in te vullen, te weten: bejagen, beheren (inrichten) of betalen. Bejagen zal niet altijd passen binnen de doelstelling van het (natuur)gebied. Beheren (inrichten) kan een mogelijkheid zijn. Er zal dan een op de grootte van de populatie afgestemde hoeveelheid voedsel beschikbaar moeten zijn binnen het beheergebied of door aankoop van gewas buiten het gebied. Als de maatregelen niet of beperkt helpen kan de beheerder van het opvanggebied de ontstane schade op aangrenzende / naburige agrarische terreinen voor zijn rekening nemen. Het initiatief om te komen tot een goedgekeurd ganzenbeheersplan zal, in de onderhavige situatie, moeten komen van de Vereniging Natuurmonumenten.”

Uit deze formulering en uit overige informatie van het Jachtfonds (vanaf de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet Faunafonds geheten) kunnen we de volgende criteria ontlenen voor eventuele vergoedingen voor de aanwezigheid van overzomerende grauwe ganzen:

- er moet een beheerplan zijn dat gedragen wordt door de betrokken partijen in het gebied en dat maatregelen bevat die de populatie op een aanvaardbaar peil houden;
- de maatregelen in het beheersplan moeten ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. Dit wordt beoordeeld aan de hand van een zogeheten inspanningstoets;
- óf er moet worden aangetoond dat er specifieke, door de directie Natuurbeheer van het ministerie erkende, natuurdoelen in het geding zijn die beperkingen stellen aan het ingrijpen in de populatie. Dit laatste kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de rol die ganzen spelen in de ecologie van een gebied, zoals het openhouden van moerasgebieden.

Omdat het Jachtfonds Natuurmonumenten verantwoordelijk achtte voor de ganzen schade, heeft Natuurmonumenten deze verantwoordelijkheid gestalte gegeven door incidenteel de helft van de getaxeerde schade te vergoeden aan veehouders in de meest getroffen polder, de Heintjesrak- en Broekerpolder. Schade op pachtland van Natuurmonumenten werd volledig vergoed. Maar omdat de provincie Noord-Holland in 2001 geen vergunning heeft verleend voor regulerende maatregelen, heeft het Jachtfonds in dat jaar Natuurmonumenten niet langer verantwoordelijk gesteld voor de zomerschade.

Met de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet per 1 april 2002 valt de grauwe gans onder de soorten waarvoor Gedeputeerde Staten krachtens de ‘Regeling beheer en schadebestrijding dieren’ ontheffing kunnen verlenen voor regulerende maatregelen. Afgezien van het feit dat nu de provincies beslissingsbevoegd zijn en niet langer het ministerie, lijkt er wat betreft de mogelijkheden tot aantalregulatie in juridische zin weinig te veranderen ten opzichte van de situatie onder de voormalige Jachtwet.

4.2 Provinciaal beleid

Aangezien de Vechtsreek is gelegen in twee provincies (voor het overgrote deel in Noord-Holland, voor een zeer klein deel (een deel van de Aetsveldse Polder bij Nigtevecht) in Utrecht) en het provinciaal beleid op onderdelen wat verschilt, bespreken we hier het beleid van beide provincies.

De provincie Noord-Holland kent een *Uitvoeringsprogramma Faunabeleid* uit 1997. Daarin beschouwt de provincie de overzomerende grauwe gans als een inheemse standvogel, waarbij schadebeperking door reguliere jacht niet goed mogelijk wordt geacht en vergunningen voor extra reguleringsmaatregelen zoals afschot en schudden van eieren slechts terughoudend zullen worden verleend. Er zal worden bezien hoe de populatie zich verder ontwikkelt en of aanvullende maatregelen nodig zijn. Met de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet, waarin de grauwe gans een beschermde soort is, krijgen Gedeputeerde Staten de volledige zeggenschap over het verlenen van ontheffingen voor afschot en voor rapen of schudden van eieren ter voorkoming van landbouwschade. De laatste jaren zijn GS zeer terughoudend geweest met het verlenen van ontheffingen; in 2001 en 2002 zijn aanvragen hiertoe van de Wbe IJmeer en Vechtstreek afgewezen en zijn in de Vechtstreek geen regulerende maatregelen getroffen. Waar het gaat om de beoordeling van beheerplannen zullen de provincies het rijksbeleid volgen, wat inhoudt dat ze bij een gezamenlijk gedragen beheersplan positief zullen oordelen over mogelijke regulerende maatregelen voor grauwe ganzen. Als in het beheersplan een maximale populatieomvang wordt afgesproken waarmee een schadevermindering wordt bereikt, zal de provincie daarmee akkoord gaan. De provincie Noord-Holland overweegt om de schadedrempel van f 250,- per ha te berekenen op bedrijfsniveau, omdat anders individuele ondernemers een onevenredig hoge schadepost zouden krijgen.

De provincie Utrecht probeert het totstandkomen van een faunabeheerplan te faciliteren. Er zal één beheerplan voor de hele provincie komen, waarvan de problematiek van de grauwe ganzen onderdeel uitmaakt. Grauwe ganzen zitten vooral in de Vinkeveense plassen, waar ca. 500 paar broeden op eilandjes. De provincie adviseert momenteel positief voor vergunningen ex art. 53 (voor reguleringsmaatregelen) die tot 1 november doorlopen, i.p.v. tot 1 september. Dit is mogelijk wanneer aannemelijk kan worden gemaakt dat de grauwe ganzen die tussen 1 september en 1 november in een gebied aanwezig zijn, hoofdzakelijk plaatselijke broedvogels zijn. Utrecht probeert te bewerkstelligen dat de sluitingsdatum verschuift naar 1 december.

5 Mogelijkheden voor beheersmaatregelen

Los van het wettelijk kader zijn in beginsel veel beheersmaatregelen mogelijk. In Waterland, waar ook een groeiende populatie grauwe ganzen overzomert, zijn deze al eens op een rij gezet en beoordeeld op hun merites (*Beheerplan overzomerende grauwe ganzen Waterland*, 2000). Het gaat om de volgende maatregelen:

1. Afschot tussen 15 juni en 1 oktober.
2. Afschot van broedparen tussen 1 februari en 1 april.
3. Vangen van broedparen met jongen eind mei/half juni.
4. Vangen van volwassen vogels op het nest.
5. Injecteren, schudden of prikken van eieren.
6. Rapen van eieren.
7. Ongeschikt maken van broedlocaties (bijv. maaien rietkragen).
8. Verbeterde ingebruikgeving van percelen (creëren voldoende opvangcapaciteit in combinatie met volwaardige agrarische productie).
9. Sluiten van gedoogovereenkomsten.
10. Reguliere jacht in de gehele periode.

Deze maatregelen zijn vervolgens beoordeeld op uitvoerbaarheid, doelmatigheid, maatschappelijke aanvaardbaarheid en wettelijke inpasbaarheid. Het meest doelmatig zijn de maatregelen 2, 3, 6 en 10. Daarvan zijn de meeste echter onacceptabel en/of wettelijk niet toegestaan. Alleen maatregel 6 (rapen van eieren) scoort op alle punten goed. Vervolgens is er een groep maatregelen die minder effectief zijn (zoals afschot tussen 15 juni en 1 oktober) en een groep maatregelen die weliswaar wat minder effectief zijn, maar op andere criteria (bijv. maatschappelijke acceptatie) goed scoren, zoals injecteren en schudden van eieren en het sluiten van gedoogovereenkomsten.

Schekkerman e.a. (2000) geven op grond van hun modelstudie aan dat de meest effectieve aantalbeperkende maatregel het jaarlijks afschieten van ca. 10% van de volwassen is. Deze maatregel is het effectiefst als de populatie nog in de groeifase is. Het kost dan ook het minste moeite, omdat een kleiner aantal hoeft te worden geschoten dan wanneer de populatie al op een hoger aantalsniveau zit. Wel moeten de vogels dan in het voorjaar worden geschoten om er zeker van te zijn dat de volwassen worden geschoten, omdat in het najaar de populatie 2-3 keer zo groot is met alle vliegvlugge jongen. Het 'op twee zetten' van de nesten heeft ook een, zij het wat minder, aantalregulerend effect. Daarbij is het wel zaak dat minstens 70% van de nesten wordt gevonden. Het rapen van eieren vertraagt vooral de groei van het aantal ganzen. Als het opgroeigebied voor de jongen niet beperkend is zal de populatie doorgroeien.

Het beperken van opgroeigebied is een belangrijke factor om de maximale populatie te verlagen. Dit kan inhouden ervoor te zorgen dat er juist geen mals gras dicht bij de broedgebieden aanwezig is, maar eerder verruigd grasland. In hoeverre dit de jonge ganzen ook daadwerkelijk belemmert, zou goed gemonitord moeten worden.

Vossen kunnen ook een rol spelen in de regulatie van het aantal ganzen. Vooral wanneer zij legsels uithalen of 'beter' nog een volwassen vrouwtje op het nest pakken, dragen zij bij aan een lager broedsucces en een vermindering van het aantal broedende vogels. Het valt op dat een groot deel van de ganzen op eilandjes broedt, wat hun meer bescherming geeft tegen predatie door vossen (die ook plaatsvindt). Dit betekent dat een groot deel van de ganzenpopulatie buiten het bereik van de vossen broedt.

De maatregelen in het Waterlandse beheerplan kunnen ook in de Vechtstreek de basis vormen voor discussies over regulering van de populatie grauwe ganzen en de maatregelen die daarbij behulpzaam kunnen zijn.

6 Standpunten betrokken partijen _____

6.1 Natuurmonumenten

Het standpunt van Natuurmonumenten is dat het bestrijden van een beschermde diersoort vanwege economische schade niet past binnen het natuurbeheer (Piek 2000). Natuurmonumenten staat geen aantalbeperkende maatregelen toe voor grauwe ganzen zoals afschot en het rapen van eieren in haar natuurgebieden. Alleen wanneer er andere zwaarwegende natuurdoelen in het geding komen, zou Natuurmonumenten aan aantalregulatie willen denken. Zo zou in het Naardermeer door ganzenvraat het waterriet kunnen verdwijnen. Voorlopig vindt Natuurmonumenten echter de voordelen van de ganzenaanwezigheid (m.n. de rol die de ganzen spelen in het begrazingssysteem in de bufferzone) groter dan de eventuele nadelen. De laatste plukjes waterriet zijn toch niet door aantalsbeperking te redden. De ganzen vormen in het Naardermeer een mooi voorbeeld van gewenste natuurlijke dynamiek. Natuurmonumenten zal ook geen beheerplan onderschrijven en ondertekenen waarin een maximale populatiegrootte en aantalregulatie van grauwe gans zijn opgenomen.

Natuurmonumenten accepteert dat zij in dat geval onder de huidige regelgeving (geen vergoeding van rijkswege voor zomerschade) voor de gevolgen moet opdraaien en schadevergoedingen moet betalen. Daarbij moeten boeren wel een minimale schade aanvaarden (in het kader van Goede Landbouwpraktijk; dit is een punt van nader overleg). De vraag blijft waar de verantwoordelijkheid van Natuurmonumenten dan ophoudt. Bijv. alleen schadevergoeding in gedooggebieden en in de overige gebieden verjagen.

Oplossingen zijn er echter wel: Natuurmonumenten wil een goede verstandhouding met haar burens. Openingen zijn gelegen in:

- een uitzondering van het bovengenoemde standpunt geldt voor verwilderde tamme ganzen. De desbetreffende beleidsnota van Natuurmonumenten (Piek 2000) schrijft daarover: 'Het verwijderen van tamme ganzen die hybridiseren met inheemse grauwe ganzen is toegestaan aangezien aantasting dreigt op te treden van de authentieke wildheid door genetische vermenging.' Eerste oplossing: vangen en elders onderbrengen, zoniet, dan eventueel afschot buiten het broedseizoen.
- Inrichtingsmaatregelen: aantalbeïnvloeding door in een randzone rond de reservaten de voedselsituatie voor de nog niet vliegvlugge pullen minder geschikt te maken (dus geen sappige weitjes) kan alleen als dat past binnen de ecologische doelstellingen van de randzone.
- Gedoogzones inrichten en daar vergoedingen voor betalen (in kader van beheerplan door Jachtfonds en eventueel Natuurmonumenten). Natuurmonumenten ondersteunt het verjagen van ganzen in omringende gebieden, al dan niet door met een geweer in de lucht te schieten, om ganzen van kwetsbare percelen te verjagen en liefst op te vangen op opvangpercelen.

Natuurmonumenten erkent dus dat overzomerende ganzen problemen opleveren bij de 'burens' en vindt dit uit een oogpunt van goed nabuurschap niet wenselijk. Maar aan de andere kant is Natuurmonumenten het ook niet eens met het uitgangspunt dat ganzen die landbouwschade veroorzaken 'eigendom' zijn van Natuurmonumenten en er daardoor een directe relatie bestaat met het natuurgebied. Ganzen zijn niemands

eigendom. Het natuurbeleid is op dit punt succesvol geweest: de grauwe gans is weer teruggekomen als broedvogel in Nederland. Overlast van dat beleid kan daarom nooit door natuurbeschermingsorganisaties gedragen worden, maar is een overheidstaak waarvoor natuursubsidies (o.a. agrarisch natuurbeheer, Programma Beheer) moeten worden ingezet.

Natuurmonumenten vindt daarmee dus dat het overheidsbeleid geen verschil moet maken tussen overzomerende en overwinterende ganzen. LNV betaalt immers wel de landbouwschade die is veroorzaakt door overwinterende ganzen. Dat komt omdat Nederland voor deze dieren internationale verplichtingen moet nakomen. Aangezien ganzen een steeds meer divers gedrag gaan vertonen (eerder terugkeren in de herfst, broedpopulaties ontstaan van b.v. brandgans) is het steeds moeilijker onderscheid tussen de twee groepen te maken. Daarom zou LNV dat onderscheid ook niet moeten maken.

6.2 Westelijke Land- en Tuinbouworganisatie (WLTO)

De WLTO staat op het standpunt dat er in ieder geval een goede financiële regeling voor de zomerschade van grauwe ganzen moet komen. Als die regeling er is, kunnen in overleg met agrariërs opvang/gedooggebieden of -percelen worden ingesteld bij agrariërs, die daarvoor een adequate vergoeding krijgen. Van andere percelen zullen de ganzen dan verjaagd moeten worden. Het streven is consensus te bereiken over een gezamenlijke gedragen oplossing. Het afspreken van een maximale populatie is geen voorwaarde, maar zal door veel agrariërs wel worden gewenst.

Er is goede ervaring opgedaan met opvang voor knobbelzwanen in West-Friesland, waar op braakliggende percelen Italiaans raaigras wordt ingezaaid om de zwanen op te vangen. Elders heeft de provincie Noord-Holland vergunning verleend om onder voorwaarden knobbelzwanen af te schieten en eieren in nesten te schudden of te verwijderen. Er loopt een gezamenlijk gedragen project in West-Friesland en Waterland om het effect te onderzoeken van gedogen in combinatie met bejagen en verjagen. Dit heeft inmiddels geleid tot een redelijke consensus over de aanpak van knobbelzwanen.

6.3 Grondgebruikers Vechtstreek

Eerste voorkeur: beheerplan met aantalregulatie en goede schaderegeling

Eerste voorkeur van de grondgebruikers is een beheerplan met ongeveer de volgende inhoud:

- er wordt een plafond gesteld aan de populatiegrootte;
- op de terreinen van Natuurmonumenten worden eieren geraapt en er worden voedselgebieden gecreëerd;
- op het boerenland vindt 'reguliere' jacht plaats: bejagen en verjagen, waarbij de voorkeur uitgaat naar het rapen van eieren als regulatiemiddel;
- er komt een goede schaderegeling met het Jachtfonds, verdergaand dan alleen de kVEM-schade (zie hoofdstuk 3).

Door de opstelling van Natuurmonumenten is deze voorkeursvariant echter niet haalbaar.

Tweede voorkeur: Natuurmonumenten betaalt de volledige schade

Dit is de optie die door de boeren in deze situatie als meest wenselijk wordt gezien:

- Een gemengd samengestelde werkgroep bepaalt de werkelijke schade, die vervolgens door Natuurmonumenten wordt vergoed. Dit betreft niet alleen de kVEM-schade, zoals deze nu wordt getaxeerd, maar ook bijkomende schade (Minasheffing, extra arbeid, vervuiling etgroen, e.d.; zie hoofdstuk 3). Deze bijkomende

schade moet gezamenlijk door een werkgroep met boeren, Natuurmonumenten en onafhankelijke deskundigen worden bepaald.

- De schaderegeling moet meerjarig zijn (minimaal voor b.v. 5 jaar).
- De ganzen worden niet verjaagd, er zijn dan ook geen opvangpercelen. Verjagen en opvangen betekent voor de ganzen alleen maar onrust en extra energieverbruik, voor de boeren extra arbeid en lost het schadeprobleem niet op.
- Jaarlijkse monitoring van het aantal ganzen in de zomer vindt plaats.
- Jaarlijkse evaluatie van de schade en de schaderegeling.

Deze variant heeft weliswaar niet de voorkeur van de grondgebruikers, maar zij kunnen deze accepteren als de volledige schade meerjarig wordt vergoed.

Een mogelijke derde optie, een beheerplan met aantalregulatie maar zonder medewerking/instemming van Natuurmonumenten, wordt als ongewenst beschouwd. Ook wordt aantalregulatie door bejaging als minder wenselijk gezien, gezien de maatschappelijke weerstand tegen jacht. Overigens is de kans dan groot dat het Jachtfonds in deze situatie ook geen schade vergoedt.

6.4 Wildbeheereenheden (wbe's)

Er is gesproken met drie wildbeheereenheden: wbe IJmeer en Vechtstreek, die in het Noord-Hollandse deel van de Vechtstreek actief is, wbe Gooi en Vecht, die in het Utrechtse deel actief is en wbe Noorderpark, die samenwerkings- of fusiebesprekingen voert met wbe Gooi en Vecht en - in tegenstelling tot deze laatste - een wildbeheerplan (met passages over grauwe ganzen) heeft.

Wbe IJmeer en Vechtstreek

De wbe IJmeer en Vechtstreek vindt de huidige situatie frustrerend: de boeren klagen, maar er mag niets gebeuren. Ondanks het ganzenbeheersplan dat de wbe heeft opgesteld, is geen ontheffing ex art. 53 verkregen voor bejaging. De aanpalende wbe heeft opmerkelijk genoeg (zonder beheerplan) van de provincie Utrecht wel ontheffing gekregen.

Waar het gaat om aantalregulatie, is bejaging het meest effectief. Toch moeten de effecten niet worden overschat: wil je de fatsoensnormen ('weidelijkheid') in acht nemen, dan kun je niet onbeperkt ganzen schieten. Bovendien: waar kun je ze kwijt? De poelier mag ze niet meer afnemen en de eigen consumptie is beperkt. Ze worden doorgaans ook niet voor destructie aangeboden. Met bejaging kun je dus de aanwas teniet doen, maar werkelijke populatiebeperking zal erg lastig worden. Als het gebruik van lokmiddelen zou worden toegestaan, is een effectievere bejaging mogelijk.

Het effect van verjaging als neveneffect van bejaging moet echter niet worden vergeten. Hiermee beperk je weliswaar het probleem niet, maar verspreidt je de schade meer door de polder. Zo kan de schade wellicht voor een aantal veehouders beter acceptabel worden.

Als er wordt gekozen om het grauwe-ganzenprobleem (mede) op te lossen met behulp van bejaging en/of verjaging, is de wbe is bereid om deze activiteiten te coördineren (bijv. concentreren van jagers op bepaalde plekken met het oog op de effectiviteit) en om de aantallen 'jagersdagen' en het afschot te registreren.

Wbe Gooi en Vecht en wbe Noorderpark

Deze wbe's hebben afgelopen jaren ontheffingen ex art. 53 gekregen voor ganzenbejaging in een begrensde periode. Dat leidt - in combinatie met het feit dat er in de broedgebieden niets meer gebeurt - tot een wijze van bejaging die eigenlijk niet meer voldoet aan de normen van 'weidelijkheid'. Om de boeren ter wille te zijn, jagen de wbe's nu puur om het jagen, maar moeten er eigenlijk te grote aantallen worden ge-

schoten om de populatie enigszins in toom te houden en de schade te beperken. Wbe Noorderpark heeft allen in het seizoen 2001 al 162 grauwe ganzen geschoten, wbe Gooi en Vecht 454. De wbe's hebben het gevoel dat ze het vuile werk opknappen voor de natuurbescherming om de boeren ter wille te zijn.

De wbe's zien dan ook het liefst dat de jacht weer 'gewoon' wordt geopend. De ganzen gaan dan weer zwermen door het gebied en komen dan vanzelf in de rustgebieden van Natuurmonumenten terecht, waar eventuele pachters vervolgens goed moeten worden vergoed. Op die manier wordt bejaging weer effectief.

Als er overeenstemming zou komen met Natuurmonumenten over bejagen of verjagen, wil de wbe daaraan best meewerken. Het is overigens wel lastig om mensen te vinden die alleen willen verjagen, zeker als daaraan ook nog kosten (patronen) zijn verbonden.

7 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het project tot dusverre formuleren we de volgende conclusies (7.1) en aanbevelingen (7.2).

N.B. Een deel van de hier beschreven conclusies en aanbevelingen is inmiddels achterhaald. Na november 2001, de datum van de rapportage die hier voor u ligt, zijn er namelijk wijzigingen opgetreden in het standpunt van Natuurmonumenten. Voor de consequenties daarvan leze men het Nawoord, volgend op dit hoofdstuk.

7.1 Conclusies

1. De populatie overzomerende grauwe ganzen in de Vechtstreek neemt snel toe. Het aantal broedparen is sinds 1994 vervijfvoudigd tot ca 500 in 2001. Bij tellingen in het kader van dit project in de zomer van 2001 zijn minimaal 2.000 dieren geteld. Tien jaar terug waren dat er nog slechts enkele tientallen.
2. Uit een oogpunt van natuurbeheer is de hervestiging van de grauwe gans een succesverhaal. Voor de landbouw is de toename minder gunstig: met de aantallen neemt ook de schade fors toe. De getaxeerde zomerschade, louter veroorzaakt door grauwe ganzen, is in vier jaar tijd verviervoudigd tot een bedrag van f 52.600,- in de zomer van 2001. Dat is gemiddeld ongeveer f 203,- per aangemelde schadehectare. Ook het aantal aangemelde hectares met zomerschade is snel gestegen: van 70 in 1998 tot 259 in 2001. Was de schade eerst sterk geconcentreerd in enkele polders, nu wordt uit steeds meer polders schade gemeld. Niettemin zijn er enkele polders die er sterk uitspringen, zoals de Heintjesrak- en Broekerpolder, de Keverdijksche Overscheensche polder en de Onder- en Bovenmeent.
3. De werkelijke schade door grauwe ganzen is nog groter dan zich op basis van bovenstaande cijfers laat aanzien. En wel om twee redenen:
 - a. ook een (lastig af te splitsen) deel van de najaars- en voorjaarsschade wordt door grauwe ganzen veroorzaakt. In tegenstelling tot de zomerschade worden voorjaars- en najaarschade echter door het Jachtfonds vergoed.
 - b. de wildschadecommissie taxeert de zomerschade - net als de winter- en voorjaarschade - alleen in termen van voederwaardederving (in kVEM). De werkelijke bedrijfsschade is echter veel groter. Extra, momenteel niet meegetaxeerde kostenposten zijn bijvoorbeeld de geringere geschiktheid van 'ganzenpercelen' voor beweiding, negatieve gevolgen voor de smakelijkheid en opname van het gras door het vee, de noodzaak tot een hogere frequentie van graslandvernieuwing en onkruidbestrijding, hogere mineralenverliezen en daardoor hogere mineralenheffing (Minas) en hogere eisen aan het bedrijfsmanagement. Omdat de gevolgen van ganzenvraat en -betreding in het zomerseizoen veel sterker doorwerken in de bedrijfsvoering dan in het winterseizoen, schiet de kVEM-systematiek voor overzomerende ganzen tekort.
4. De snel stijgende zomerschade komt bovenop een toenemende ganzenschade door het hele jaar heen: ook de winter- en voorjaarsschade (met name door kolganzen, grauwe ganzen en nijlganzen) zijn in drie jaar tijd verdubbeld. In 2000 bedroeg de

totale jaarschade (let wel: alleen al in voederwaardetermen) bijna f 120.000,-, waarvan eenderde zomerschade.

5. De snel stijgende schade, de verwachting dat deze de eerstkomende jaren verder zal stijgen en het uitblijven van een goede schaderegeling hebben geleid tot een zeer gespannen verhouding tussen veehouders en Natuurmonumenten: de ganzen broeden immers in de plassengebieden, grotendeels in eigendom van Natuurmonumenten, maar foerageren vooral op boerenland.
6. De betrokken partijen ervaren grote onduidelijkheden en inconsistenties in het honoreren van schadeclaims en het verlenen van ontheffingen voor bejaging.
 - a. Ten aanzien van het overheidsbeleid gaat het om de volgende punten:
 - het wordt als beleidsinconsistentie ervaren dat de overheid de schade door overzomerende grauwe ganzen (die als inheemse standvogel wordt aangemerkt) niet wordt vergoed en schade door overwinterende ganzen wel. Er zijn immers andere voorbeelden van schade door inheems wild die wél door de overheid wordt vergoed (bijv. das, wild zwijn);
 - boeren en wildbeheereenheden (wbe's) ervaren het als inconsistent dat - bij gelijke omstandigheden - de ene wbe wel ontheffing krijgt voor afschot en de andere niet;
 - soms oordelen Wildschadecommissie en Jachtfonds verschillend over schadeclaims en/of wordt verwezen naar de mogelijkheid van ontheffingen voor bejaging terwijl bekend is dat die niet worden afgegeven;
 - ook de correspondentie rond het kooirecht in een deel van de Keverdijkse en Overscheense polder wekt verwarring. Hier heeft de Wildschadecommissie bepaald dat in gebieden die binnen het zogeheten afpalingrecht van een geregistreerde eendenkooi vallen (en dat doet een groot deel van de genoemde polder) nu eenmaal een hoger schaderisico geldt en dat alle schade hier - ondanks het feit dat er niet mag worden gejaagd - voor rekening komt van de grondgebruiker. Niettemin stelt de Commissie dat deze schade wél voor vergoeding in aanmerking komt als er een gezamenlijk beheerplan ligt.
 - b. Ten aanzien van het beleid van Natuurmonumenten ervaren de grondgebruikers het als inconsistent dat Natuurmonumenten tot dusverre een beperkt aantal veehouders schadevergoeding heeft betaald (50% van de getaxeerde schade) en anderen niet.
7. Als wordt gekozen voor beperken van de schade, staat daarvoor een groot aantal middelen ter beschikking. Deze zijn niet allemaal even effectief. Waar het gaat om aantalregulatie, blijkt uit onderzoek dat beperkt afschot van volwassen vogels de meest effectieve maatregel is. Maatregelen gericht op de aanwas, c.q. het broedsucces, zijn ook effectief, maar minder. Daarnaast zijn maatregelen denkbaar ter beperking van de beschikbaarheid van voedsel. In dit opzicht is het creëren van malse ganzenweiden in de directe nabijheid van de broedgebieden, waar de ganzen met de nog niet vliegvlugge pullen voedsel kunnen zoeken, een averechtse maatregel, die de populatieaanwas juist stimuleert. Wel zou zo'n maatregel de acceptatie kunnen vergroten.
8. Bij de betrokken partijen lopen de meningen over de gewenste aanpak sterk uiteen. Agrariërs, wildbeheereenheden en (in mindere mate) WLTO hebben een voorkeur voor het instellen van een populatieplafond (en dus voor aantalregulatie) vergezeld van een adequate schaderegeling, die méér dan alleen de kVEM-schade omvat. Natuurmonumenten daarentegen wil de ganzen de ruimte geven, wijst aantalregulatie af en is niet bereid een beheerplan te onderschrijven waarvan

aantalregulerende maatregelen buiten de eigen terreinen een onderdeel vormen. Het moment waarop de ganzenpopulatie een niveau bereikt dat de (overige) natuurdoelen voor de plassegebieden in het gedrang komen, is in de ogen van Natuurmonumenten nog ver weg. Als tegenprestatie voor de overlast wil Natuurmonumenten - aangezien de overheid vooralsnog zonder aantalregulatie niet bereid is te betalen - uit een oogpunt van goed 'nabuurchap' wel schade vergoeden.

9. Als gevolg van deze verschillen van mening behoort een gezamenlijk gedragen ganzenbeheersplan niet tot de mogelijkheden. Omdat aantalregulatie randvoorwaarde is voor het verkrijgen van een overheidsbijdrage voor grauwe-ganzenschade, is hiermee ook de weg afgesloten naar een bijdrage vanuit het Jachtfonds. Een beheerplan met aantalregulatie, maar zonder steun van Natuurmonumenten zal niet snel worden goedgekeurd door het ministerie van LNV, dat Natuurmonumenten immers al in 1998 heeft aangespoord tot het opstellen van een gezamenlijk beheerplan.
10. Dit wil niet zeggen dat er geen openingen zijn voor een 'second best' oplossing: Natuurmonumenten betaalt schadevergoedingen. Deze oplossing is voor de agrariërs tweede keus, omdat zij liever minder schade hebben dan meer, ook al wordt die vergoed. Ook voor Natuurmonumenten is deze oplossing tweede keus, omdat NM vindt dat de overheid de schade moet betalen en nu een onterechte scheiding aanbrengt in diersoorten waarvan het de schade al dan niet vergoedt.
11. Deze oplossing vergt in beginsel geen gezamenlijk beheerplan, maar solide afspraken. De agrariërs hebben reeds enkele voorwaarden geformuleerd waaraan een eventuele schaderegeling zou moeten voldoen (§ 6.3). De belangrijkste:
 - de volledige bedrijfsschade moet worden vergoed. Het lijkt het handigste om een vaste factor overeen te komen waarmee de getaxeerde kVEM-schade kan worden vermenigvuldigd om de bedrijfsschade te benaderen. (Ter illustratie: stel dat dit een factor 2 is, dan bedraagt de zomerschade in 2001 ruim een ton.)
 - de hoogte van deze factor moet worden bepaald door werkgroep met betrokken partijen en enkele onafhankelijke deskundigen;
 - er worden in het agrarisch gebied geen opvanggebieden gecreëerd, want verjaging daar naartoe kost extra arbeid. Dit betekent dus ook dat alle agrariërs met schade in aanmerking zouden moeten komen voor vergoeding;
 - de afspraken gelden voor meer jaren.
12. Ook Natuurmonumenten heeft vooraf al een voorwaarde geformuleerd voor een eventuele toekomstige schaderegeling: zij vindt dat een deel van de ganzenopvang valt onder 'goede landbouwpraktijk' en dat er dus een schadedrempel zou moeten worden gehanteerd. Beneden die drempel is de schade voor rekening van de veehouder, daarboven voor Natuurmonumenten.
13. Het creëren van verjaag- en gedooggebieden ervaren zowel agrariërs als Natuurmonumenten voor overzomerende ganzen niet als een zinvolle optie. Voor de boeren betekent het meer werk, voor de ganzen betekent het meer onrust en een hoger energieverbruik. Per saldo zullen de ganzen wellicht zelfs nog meer eten en dus meer schade berokkenen, zij het in een kleiner gebied. Maar bezien in een bredere context draagt zo'n aanpak niet bij aan oplossing van de problemen.

7.2 Aanbevelingen

1. De onvrede onder de agrariërs loopt momenteel net zo snel op als de ganzenschade. Willen de verstandhoudingen niet verder verstoord raken, dan is het van groot belang om zo snel en constructief mogelijk toe te werken naar de enige oplossing die voor de Vechtstreek haalbaar lijkt: solide afspraken tussen Natuurmonumenten en agrariërs over schadevergoedingen.
2. Basis voor de besprekingen over een schaderegeling zijn de randvoorwaarden zoals die vooraf reeds zijn geformuleerd, zowel door de agrariërs als door Natuurmonumenten (zie conclusies 11 en 12). De volgende stappen kunnen worden gevolgd:
 - a. volledig maken van de lijst met randvoorwaarden en wensen;
 - b. zo mogelijk: aanbrengen van een onderscheid tussen 'harde' voorwaarden en wensen of voorkeuren;
 - c. benoemen waarover consensus is en zoeken van oplossingen / speelruimte voor zaken waarover geen consensus is.Op basis van het overleg dat we in het kader van dit project hebben gevoerd, gaan we er van uit dat er bij beide partijen een uitdrukkelijke wil aanwezig is om tot een oplossing te komen.
3. Voor het ontwerpen van een solide schaderegeling moeten agrariërs en Natuurmonumenten afspraken maken over de volgende onderwerpen:
 - a. Voor hoeveel jaar gelden de afspraken? Het CLM adviseert om een meerjarige afspraak te maken (voor bijv. minimaal 4 of 5 jaar) en tegelijkertijd te streven naar een goede betalingsregeling van overheidswege (zie aanbeveling 5).
 - b. Hoe wordt de schade vastgesteld? Voorstel van de agrariërs is om tijdelijk een werkgroep of commissie in het leven te roepen met vertegenwoordigers van betrokken partijen en enkele 'externe' deskundigen. Deze werkgroep ontwerpt een breed geaccepteerde systematiek voor het bepalen van de bedrijfsschade. Er moeten afspraken komen over de wenselijkheid van zo'n commissie, de samenstelling en het mandaat (krijgt zij mandaat om de schade vast te stellen of adviseert zij aan derden?). Ook moeten afspraken worden gemaakt over de frequentie van aanpassing van de vergoedingen (jaarlijks?). Het CLM adviseert om een gemêleerde commissie met volledig mandaat in het leven te roepen.
 - c. Hoeveel schade wordt er vergoed? Is Natuurmonumenten bereid om de volledige bedrijfsschade te vergoeden of slechts een deel daarvan? Komt er een schadedrempel (bijvoorbeeld als invulling van 'goede landbouwpraktijk')? Het CLM adviseert om in deze precare situatie geen voorschot te nemen op de invulling van goede landbouwpraktijk. Ten eerste werkt het ministerie van LNV in het kader van het SGR2 nog aan een brede invulling van goede landbouwpraktijk, zodat toepassing in de Vechtstreek prematuur is. Ten tweede zal invulling van goede landbouwpraktijk met 'schadelijke' natuur bij agrariërs niet op veel draagvlak kunnen rekenen en de onderhandelingen wellicht sterk bemoeilijken.
 - d. Welke 'geografische' reikwijdte krijgt de schaderegeling? Geldt hij voor alle agrariërs in alle delen van de Vechtstreek, alleen voor de polders of bedrijven waar de schade een bepaald minimumniveau overstijgt (zie ook punt c) of alleen voor agrariërs tot een bepaalde maximum afstand van de broedgebieden? Of komen er afspraken over verjagen en gedogen en wordt alleen in de gedooggebieden schade vergoed? Het CLM raadt het laatste spoor af (zie ook conclusie 13). Ten aanzien van de eerste 'afbakeningspunten' kunnen openingen zijn gelegen in een gefaseerde aanpak, waarbij wordt begonnen met de

polders die veel schade hebben en in de loop der jaren steeds meer polders worden toegevoegd.

- e. Hoe vinden monitoring en evaluatie plaats? Er is een indringende wens om de ontwikkeling van de ganzenpopulatie te blijven volgen en de schadeafspraken periodiek te evalueren en zo nodig te herzien. Het CLM stelt voor om de ganzen jaarlijks tweemaal te tellen (wellicht in de constructie van 2001: door iemand van Natuurmonumenten samen met iemand uit de agrarische hoek) en elk najaar de gang van zaken te evalueren. Daarnaast is het gewenst dat Natuurmonumenten jaarlijks broedpaartellingen uitvoert. Ook de vastgestelde en uitgekeerde schadebedragen moeten goed worden geregistreerd en geëvalueerd. Het is gewenst dat er afspraken komen over een jaarlijkse rapportage van al deze zaken en wie daarvoor verantwoordelijk is.
4. Een tweede fase van het project - het uitwerken van een concrete schaderegeling - is alleen zinvol als de meest betrokken partijen - Natuurmonumenten en grondgebruikers - het eens kunnen worden over de randvoorwaarden voor verdere besprekingen. Het lijkt goed als deze duidelijkheid er komt voordat fase 2 van het project van start gaat.
5. Met Natuurmonumenten én de betrokken grondgebruikers vindt het CLM het huidige overheidsbeleid rondom grauwe ganzen onbevredigend en inconsistent. Het CLM vindt het wenselijk om het beleid ten aanzien van overzomerende ganzen te herzien en - net als bij wintergasten - een beleid te ontwikkelen met positieve prikkels voor de opvang van deze ganzen. Nederland mag dan ten aanzien van de grauwe gans geen bijzondere internationale verantwoordelijkheden hebben, de overheid blijft verantwoordelijk voor een goed beheer van inheemse soorten. Als het huidige beleid een goed beheer in de weg staat en in steeds meer gebieden spanningen oproept tussen landbouw en natuurbescherming, heeft de overheid naar ons idee een duidelijke taak. Bij pleidooien voor een stimulerend overheidsbeleid kunnen landbouw en natuurbescherming nota bene samen optrekken.
6. Ook op andere punten wordt veel onduidelijkheid en inconsistentie ervaren in de omgang met grauwe ganzen. Ook als er in de Vechtstreek goede afspraken komen tussen landbouw en Natuurmonumenten, is het gewenst dat de betrokken overheden (LNV, provincie) maximale duidelijkheid verstrekken over de voorwaarden waaronder (bijvoorbeeld) schadevergoedingen en ontheffingen voor bejaging mogelijk zijn.

Nawoord

De tekst van het rapport zoals dat voor u ligt, dateert van november 2001. Hierin zijn de commentaren van de betrokken partijen op een eerdere conceptrapportage verwerkt, inclusief die van de begeleidingscommissie, die hierover op 1 november vergaderde.

Bij de start van het project hebben de betrokken partijen de wil uitgesproken om er 'samen uit te komen' en heeft Natuurmonumenten benadrukt zij dat zij met dit project mede invulling wilde geven aan een 'goed nabuurschap met de agrariërs'. Zoals in het rapport staat beschreven, huldigde Natuurmonumenten in eerste instantie het standpunt dat zij geen beheerplan kon accepteren waarin aantalregulatie van ganzen werd vastgelegd. Omdat daarmee bij de huidige beleidslijnen het schadeprobleem zou blijven voortbestaan, bleek Natuurmonumenten wel bereid om de agrariërs schade te vergoeden. Hoe, hoeveel en aan wie was op dat moment nog een open vraag. Natuurmonumenten moest zich in december 2001 nog beraden op de consequenties van dit standpunt.

Het heeft uiteindelijk tot maart 2002 geduurd voor Natuurmonumenten met een officiële reactie kwam. Bij brief van 12 maart aan de voorzitter van Vechtvallei meldt Natuurmonumenten dat zij toch de voorkeur geeft aan het gezamenlijk opstellen van een beheerplan, waarbij de bescherming van de grauwe gans (geen regulatie in de natuurgebieden en een gedoogzone daarbuiten) en beperking van schade (verjaging en afschot op afstand van de natuurgebieden) uitgangspunt zijn. Daarnaast voert Natuurmonumenten aan dat intussen - met de inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet - de juridische situatie is veranderd. Zij vindt dat snel de precieze gevolgen van de bijbehorende 'Regeling beheer en schadebestrijding dieren' in beeld moeten worden gebracht, vooral waar het gaat om de juridische aansprakelijkheid voor ganzenschade.

Met deze standpuntwijziging komen de resultaten van het onderzoek in een ander daglicht te staan. Eerste optie is nu niet langer een schaderegeling met Natuurmonumenten, maar een gezamenlijk gedragen beheerplan op basis waarvan bij het ministerie van LNV schadevergoedingen verkregen zouden kunnen worden. De slagingskansen van een beheerplan op dit moment nog zeer ongewis: WLTO en Vechtvallei hebben op voorhand aangegeven, moeite te hebben met een gedoogzone en met de eenzijdig agrarische verantwoordelijkheid voor aantalregulatie. De veehouders hebben bovendien behoefte aan concrete schadeafspraken voor het seizoen 2002, wat immers mede de inzet was van het project.

Inmiddels is kostbare tijd verloren gegaan om een mogelijke oplossing - een gezamenlijk gedragen beheerplan, waarin de schade door de overheid zou kunnen worden vergoed - voor het komende seizoen te realiseren.

We hopen niettemin dat deze rapportage kan bijdragen aan voortvarende afspraken met betrokken overheden over een beheerplan, zodat de nog immer toenemende ganzenschade van het komende zomerseizoen - desnoods met terugwerkende kracht - kan worden vergoed.

De auteurs
Utrecht, 9 april 2002

Bronnen

Beheerplan overzomerende grauwe ganzen Waterland. 2000. Werkgroep Beheersplan overzomerende grauwe ganzen Waterland.

Beheerplan Zomerganzen in de Veenpolder de Deelen (Frl.), 1998. Werkgroep van veehouders, wbe Utingeradiel en SBB district Mid Fryslan.

Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. *Algemene en schaarse broedvogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*. GMB/KNNV, Haarlem/Utrecht.

Ganzenbeheersplan. Z.j. Wildbeheereenheid IJmeer en Vechtstreek.

Piek, H. (sam.) 2000. *De omgang met dieren – Richtlijnen voor verantwoord omgaan met dieren*. Vereniging Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Schekkerman, H., C. Klok, B. Voslamber, C. van Turnhout, F. Willems & B.S. Ebbing 2000. *Overzomerende grauwe ganzen in het Noordelijk Deltagebied - Een modelmatige benadering van de aantalonwikkeling bij verschillende beheersscenario's*. Alterra, rapport 139, Wageningen.

Visbeen, F. 1999. *Grauwe ganzen in Waterland – De problematiek van een groeiende broedpopulatie*. Samenwerkingsverband Waterland, Purmerend.

Visbeen, F. 2001. *De Grauwe Gans een successtory!?* In: *De Graspieper* 21(3): 80-85.

Wildbeheerplan wbe "Noorderpark" 1995-2000. Wildbeheercommissie wbe "Noorderpark".

Bijlage 1 Overzicht van de getaxeerde ganzenschade per polder _____

Getaxeerde graslandschade door ganzen in de Vechtstreek van 1997 tot en met zomer 2001.
Bedragen in gulden

polder nr.*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	totaal Vecht- streek
jaartal										
1997**										
Voorjaar										
Geen meldingen bekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zomer										
1. aantal meldingen	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2
2. schade	-	-	-	-	1.666	-	-	-	-	1.666
3. aantal ha	-	-	-	-	4,5	-	-	-	-	4,5
4. gem. schade per ha	-	-	-	-	370	-	-	-	-	370
Najaar										
Geen meldingen bekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totale schade 1997	-	-	-	-	1.666	-	-	-	-	1.666
Schade-opp. 1997	-	-	-	-	4,5	-	-	-	-	4,5
1998										
Voorjaar										
1. aantal meldingen	-	-	-	-	5	-	-	1	-	6
2. schade	-	-	-	-	18.558	-	-	5.478	-	24.036
3. aantal ha	-	-	-	-	69,25	-	-	12	-	81,25
4. gem. schade per ha	-	-	-	-	268	-	-	457	-	296
Zomer										
1. aantal meldingen	-	-	-	-	5	-	-	-	-	5
2. schade	-	-	-	-	8.466	-	-	-	-	8.466
3. aantal ha	-	-	-	-	70	-	-	-	-	70
4. gem. schade per ha	-	-	-	-	121	-	-	-	-	121
Najaar										
1. aantal meldingen	-	-	-	-	6	1	-	-	-	7
2. schade	-	-	-	-	13.222	-	-	-	-	13.222
3. aantal ha	-	-	-	-	78	-	-	-	-	78
4. gem. schade per ha	-	-	-	-	170	-	-	-	-	170
Totale schade 1998	-	-	-	-	40.246	-	-	5.478	-	45.724
Schade-opp. 1998	-	-	-	-	217	-	-	12	-	229
1999										
Voorjaar										
1. aantal meldingen	-	-	1	-	6	1	-	-	-	8
2. schade	-	-	1.206	-	20.350	4.104	-	-	-	25.660
3. aantal ha	-	-	4,25	-	90,25	13	-	-	-	107,5
4. gem. schade per ha	-	-	284	-	225	316	-	-	-	239
Zomer										
1. aantal meldingen	-	-	1	-	8	1	-	-	1	11
2. schade	-	-	2.880	-	14.310	1.710	-	-	540	19.440
3. aantal ha	-	-	13	-	78	6,5	-	-	3,5	101
4. gem. schade per ha	-	-	222	-	183	263	-	-	154	192
Najaar										
1. aantal meldingen	-	2	9	-	5	-	-	-	1	17
2. schade	-	1.356	7.995	-	12.032	-	-	-	312	21.695
3. aantal ha	-	8,5	50,5	-	80,5	-	-	-	4	143,5
4. gem. schade per ha	-	160	158	-	149	-	-	-	78	151
Totale schade 1999	-	1.356	12.081	-	46.692	5.814	-	-	852	66.795
Schade-opp. 1999	-	8,5	67,75	-	248,75	19,5	-	-	7,5	352

Getaxeerde graslandschade door ganzen in de Vechtstreek van 1997 tot en met 2001 (vervolg)

polder nr.*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	totaal Vecht- streek
jaartal										
2000										
Voorjaar										
1. aantal meldingen	-	2	10	2	7	3	-	2	1	27
2. schade	-	1.617	5.602	3.173	29.769	7.306	-	3.949	810	52.226
3. aantal ha	-	8,25	46,5	11,5	147	36,5	-	6,25	6	262
4. gem. schade per ha	-	196	120	276	203	200	-	632	135	199
Zomer										
1. aantal meldingen	-	-	6	-	6	2	-	2	1	17
2. schade	-	-	11.877	-	18.897	3.625	-	3.322	567	38.288
3. aantal ha	-	-	52,35	-	120,5	20,5	-	21	3,5	217,85
4. gem. schade per ha	-	-	227	-	157	177	-	158	162	176
Najaar										
1. aantal meldingen	1	-	4	2	6	1	-	-	1	15
2. schade	2.126	-	6.263	1.012	16.520	1.013	-	-	1.377	28.311
3. aantal ha	15,5	-	57,25	31	125,5	15	-	-	8	252,25
4. gem. schade per ha	137	-	109	33	132	68	-	-	172	112
Totale schade 2000	2.126	1.617	23.742	4.185	65.186	11.944	-	7.271	2.754	118.825
Schade-opp. 2000	15,5	8,25	156,1	42,5	393	72	-	27,25	17,5	732,1
2001***										
Zomer										
1. aantal meldingen	-	-	6	2	6	1	2	-	4	21
2. schade	-	-	12.589	2.957	24.525	3.726	3.484	-	5.387	52.668
3. aantal ha	-	-	51,75	11,5	143	20,5	16,5	-	20	259,25
4. gem. schade per ha	-	-	243	257	172	182	211	-	269	203

* De poldernummers staan voor:

1. Noordpolder en Zuidpolder beoosten Muiden (tussen Muiden en Muiderberg);
2. Binnendijkse Overscheense Berger- en Meentpolder (tussen Muiderberg en Naarden);
3. Keverdijkse Overscheense polder (tussen het Naardermeer en de A1);
4. Aetsveldse polder (tussen Weesp en Nigtevegt);
5. Heintjesrak- en Broekerpolder (ten noorden van de Ankeveense plassen);
6. Onder- en Bovenmeent (bij Hilversum);
7. Horn- en Kuijerpolder (tussen Nigtevegt en Nederhorst den Berg);
8. Stichts Ankeveense polder (tussen Ankeveen en 's-Graveland);
9. Horstermeerpolder (tussen de Ankeveense en Kortenhoefse plassen).

** Alleen de zomerschade die bij Natuurmonumenten is aangemeld

*** voorjaar 2001 is de schade vanwege de MKZ niet getaxeed, maar gebaseerd op een historische referentie. Op het moment van schrijven was de najaarschade 2001 nog niet bekend

Deze publicatie (*CLM 526 - 2002*) kunt u telefonisch of schriftelijk bestellen bij het CLM. Tel. (030) 244 13 01, fax (030) 244 13 18 of e-mail clm@clm.nl Postbus 10015, 3505 AA Utrecht. De kosten zijn € 12,48
Op verzoek zenden wij een volledig overzicht van onze publicaties.
Het rapport is kosteloos te downloaden via www.clm.nl.

Lay-out: Bea de Groot

Druk- / kopieerwerk: MultiCopy, Utrecht Centrum

Eerste druk: ex. 150

ISBN: 90-5634-159-6